

V. Khomutenko

Ph.D., Professor,

Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

A. Khomutenko

Ph.D., Associate Professor,

Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

**METHODS OF ADMINISTRATIVE AND TAX STIMULATION FOR
DEVELOPMENT THE CONSTRUCTION INDUSTRY OF ECONOMICS
UKRAINE**

Хомутенко В.П.

к.е.н., професор,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

Хомутенко А.В.

к.е.н., доцент,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

**МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА ПОДАТКОВОГО
СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ**

Проаналізовано розвиток вітчизняних будівельних підприємств та визначено методи адміністративного й податкового впливу, що застосовують в Україні. Сформовано проблеми, вирішення яких позитивно позначиться як на будівельній галузі, так і економіці України в цілому.

Ключові слова: *методи, адміністративні, податкові, будівельна галузь*

The development of Ukrainian construction enterprises was analyzed. The methods of administrative and taxes of influence that are used in Ukraine were defined. The problems whose solution will positively affect both the construction industry and the economy of Ukraine in general, were formed.

Keywords: *methods, administrative, tax, construction industry*

У 2012/2013 роках в Україні було прийнято Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [1] та Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» [2], якими визначено пріоритетні галузі економіки України. До таких галузей віднесено: агропромисловий, житлово-комунальний (в тому числі будівництво), машинобудівний комплекси, транспортна інфраструктура, переробна промисловість та курортно-рекреаційна сфера.

Включення будівництва до переліку пріоритетних галузей економіки України обумовлено тим, що не зважаючи на досить невисоку частку будівництва у доданій вартості ВВП України (рис. 1), цій галузі відводиться важлива роль у формуванні ВВП країни, адже результати її функціонування використовують інші галузі національного господарства (машинобудівна галузь, металургія і металообробка, нафтохімія, транспорт, енергетика, деревообробна промисловість, виробництво скла, виробництво будівельних матеріалів і відповідного обладнання, тощо). Крім того, будівництво сприяє розвитку підприємств малого бізнесу, що спеціалізуються на виконанні субпідрядних робіт та на виробництві будівельних матеріалів.

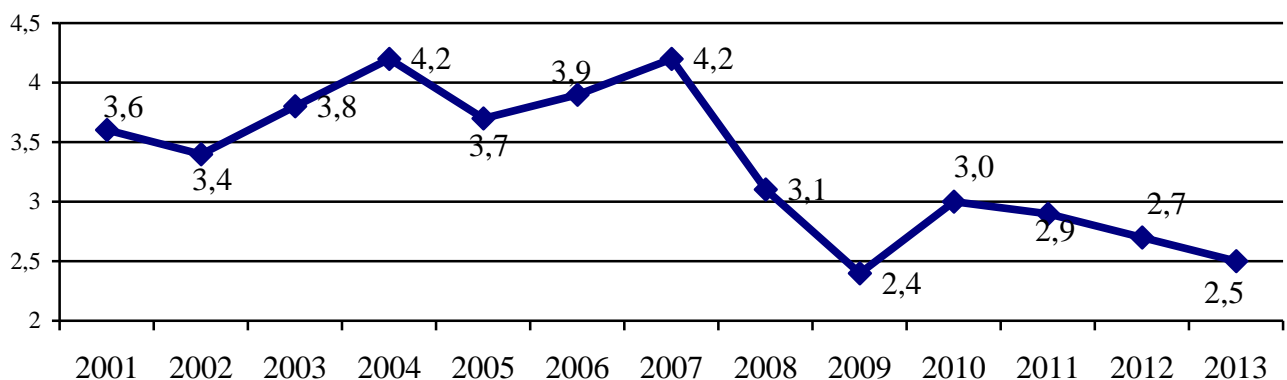

Рис. 1. Частка будівельної галузі у доданій вартості ВВП України за період з 2001 по 2013 рр., % [складено автором за даними 3]

Слід зазначити, що за останні п'ять років діяльність будівельних підприємств України характеризувалась значними коливаннями (рис. 2). Це було обумовлено як наслідками економічної кризи 2008/2009 років, так і

анексією Криму та подальшою ескалацією російсько-українського конфлікту на сході України.

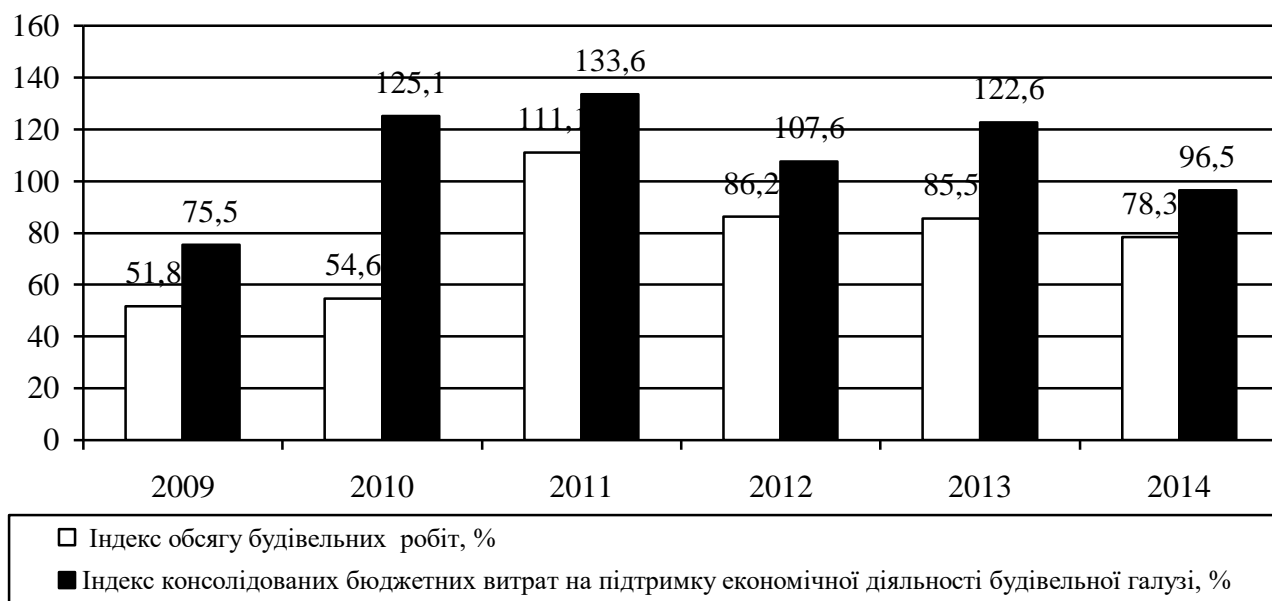

Рис. 2. Індекс обсягу будівельних робіт та індекс консолідованих бюджетних витрат на підтримку економічної діяльності будівельної галузі в Україні за 2009-2014 рр. [складено автором за даними 3, 4]

Зменшення індексів будівельної продукції та обсягів виконаних будівельних робіт загрожує: скороченням обсягів виробництва товарів й надання послуг господарськими суб'єктами, які тісно пов'язані галузевими зв'язками з будівництвом; ростом рівня безробіття та неповної зайнятості; зменшенням надходжень до місцевих бюджетів та збільшенням числа довгобудів за категоріями будівництва, у яких спостерігалось найбільше скорочення. З метою попередження та недопущення зазначених негативних наслідків зменшення обсягів будівництва та забезпечення стійких темпів економічного зростання будівельній галузі необхідна ефективна державна підтримки.

Вітчизняна практика свідчить, що реалізація державної підтримки будівельникам відбувається шляхом нормативного врегулювання методів адміністративного стимулювання. Так, зокрема, Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» значно спрощено дозвільні процедури у

будівельній сфері [5]. Законом скорочено час проходження дозвільних процедур з 375 до 73 днів, а кількість таких процедур – з 20 до 10. Як результат, у 2014 році Державна архітектурно-будівельна інспекція України видала 182,2 тисячі дозволів, в той час як у 2009 році – лише 39 тисяч документів дозвільного характеру [6].

Наступним кроком у спрощенні дозвільної системи у будівництві стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» [7], яким зроблено перехід до e-government (електронний уряд) та формування фронт-офісів. Очікуваними наслідками цієї законодавчої ініціативи, на думку Конфедерації будівельників України, повинно стати: максимальне наближення до замовників послуги з надання документів, необхідних для здійснення будівництва; скорочення з 15 до 10 робочих днів строків видачі технічних умов на будівництво об'єктів; удосконалення процедури подання декларацій про початок виконання підготовчих і будівельних робіт; установлення вичерпного переліку документів, що необхідні для прийняття в експлуатацію об'єктів IV і V категорії складності; надання права замовникам будівництва на застосування в установленому законодавством порядку індивідуальних систем інженерного забезпечення незалежно від наявності відповідних інженерних мереж загального користування; скасування необхідності подання до місцевих органів влади інформації про початок будівництва та прийняття в експлуатацію об'єктів, а також штрафу за неподання такої інформації [8].

Зауважимо, що суттєву роль у державній підтримці будівельної галузі відіграло прийняття Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», яким визначено розвиток національної системи державної допомоги. У Законі роз'яснено: міжнародні норми (Угода про асоціацію з ЄС, Договір про заснування Енергетичного Співтовариства, вимоги СОТ), які вимагають наближення української системи державної допомоги до вимог законодавства ЄС; основні форми та структуру державної підтримки суб'єктів

господарювання в Україні; напрямки здійснення контролю за наданими будівельникам субсидіями [9].

Не менш важлива роль у вирішенні завдання з реалізації державної підтримки будівельної галузі належить комплексу заходів податкового стимулювання за рахунок яких держава впливає на діяльність будівельних підприємств. Як правило, внаслідок застосування заходів податкового стимулювання (податкової підтримки), знижується податкове навантаження на платника, в результаті чого скорочуються непродуктивні витрати у вигляді податкових платежів, а власні його оборотні кошти збільшуються. З рис. 3 видно, що між податковим навантаженням та податковими платежами будівельної галузі до Зведеного бюджету України існує тісний кореляційний зв'язок. Разом з тим, обсяги наданих будівельникам податкових пільг за період з 2010 по 2014 роки були нестабільними та щороку змінювались, що свідчить про непослідовність регуляторної політики держави.

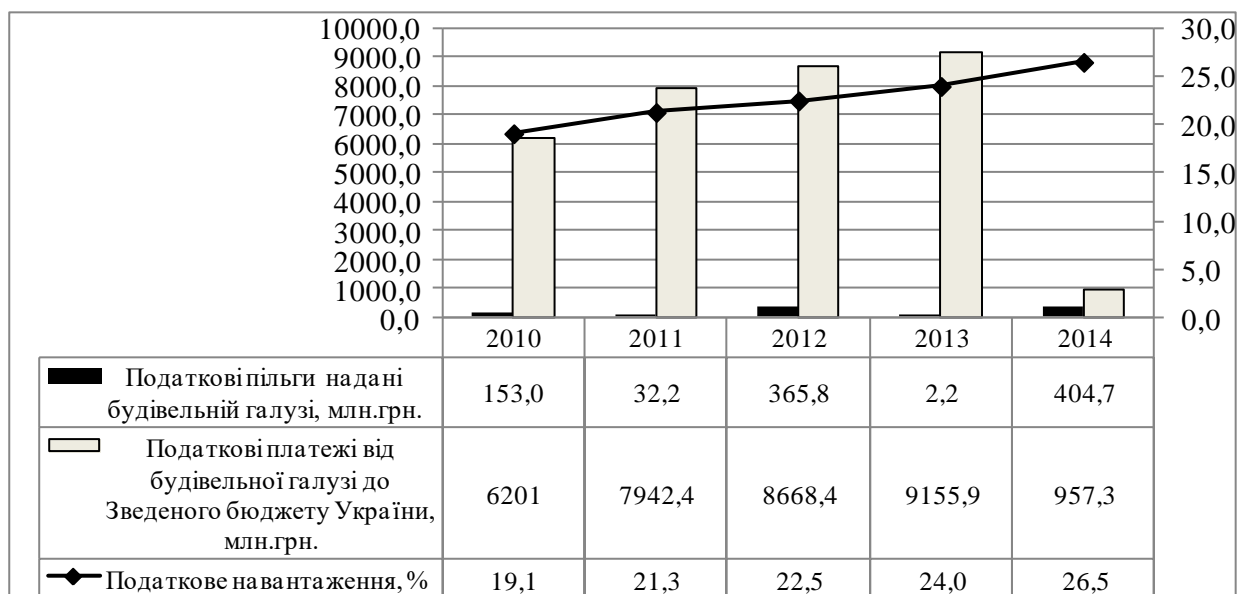

Рис. 3. Динаміка податкових платежів, податкових пільг та податкового навантаження на будівельну галузь [складено автором за даними 10]

Податкова підтримка з боку держави будівельникам здійснюється шляхом залучення усього податкового механізму, який являє собою сукупність методів, важелів, форм та інструментів державного впливу, спрямованих на

стимулювання економічної діяльності підприємств будівельної галузі та підвищення її ефективності шляхом зміни податків і порядку оподаткування.

Методи податкового стимулювання будівельних підприємств в Україні поділяються на методи безпосереднього та опосередкованого впливу на суб'єктів господарювання (рис.4).

Рис. 4. Види методів податкового стимулювання будівельних підприємств в Україні [складено автором за даними 11]

Розглянемо методи податкового стимулювання безпосереднього впливу на будівельну діяльність. Одним з таких методів є звільняються від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання будівельно-монтажних робіт з будівництва доступного житла та житла, що будується за державні кошти [12, пп. 197.15 ст. 197 розділу V]. Дія цієї пільги в Україні обумовлена необхідністю забезпечення конституційного права громадян України на житло (ст. 47 Конституції України передбачає, що «кожен має право на житло» [13]). Держава створює умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. А громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та

органами місцевого самоврядування безкоштовно або за доступну для них плату відповідно до закону. Однак, на практиці забезпечення реалізації цього права відбувається недостатньо ефективно, про що свідчать дані таблиці 1 .

Таблиця 1

Обсяги забезпечення громадян житлом [3]

	2010	2011	2012	2013	2014*
Обсяги введених в експлуатацію житлових будинків (тис. кв. м)	9339,3	9410,4	10749,5	11217,2	9741,3
Кількість сімей, які перебувають на квартирному обліку (тис. осіб)	1139,0	1084,0	1021,7	807,7	657,2
Кількість сімей, які одержали житло (тис. од)	11,0	7,0	7,2	6,0	3,0
Питома вага сімей, які отримали житло до загальної кількості сімей які перебувають на квартирному обліку, %	0,96	0,65	0,70	0,74	0,46

* без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Слід зазначити, що у листопаді 2009 року Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова «Про затвердження Державної цільової соціально-економічної програми будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки», якою передбачено спільну участь громадян та держави у фінансуванні будівництва (придбання) доступного житла (середньою загальною площею 62,5 кв.м. для сім'ї з трьох осіб) за схемою 70 на 30 [14]. Загальна вартість програми складає 88,5 млрд. грн (без урахування щорічної інфляції), з них бюджетні видатки становлять 28,6 млрд. грн. (23,2 млрд. грн. з державного бюджету та 5,4 млрд. грн – з місцевих бюджетів) [14]. З метою реалізації норм Програми будівництва доступного житла будівельникам житлових та нежитлових будинків надавали податкові пільги у розмірі 238,9 млн. грн. – у 2012 році, 205,0 млн. грн. – у 2013 році та 239,7 млн. грн. – у 2014 році [10]. Тобто, податкові пільги будівельникам мали суттєві коливання. Крім того,

пільги, зокрема, у вигляді звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання будівельно-монтажних робіт з будівництва доступного житла, мають певні обмеження. По-перше, таку пільгу мають право застосовувати лише забудовники та виконавці регіональної цільової програми будівництва (придбання) доступного житла, що вказані у паспорті такої програми й безпосередньо здійснюють будівельно-монтажні роботи. По-друге, у договорі на поставку товарів/послуг повинна бути передбачена умова щодо оплати за поставлені товари/послуги з відповідного рахунку Державної казначейської служби України [12].

Крім того, при формуванні податкового кредиту забудовниками та виконавцями регіональної цільової програми будівництва (придбання) доступного житла до його складу не включаються суми сплаченого (нарахованого) податку на додану вартість у разі придбання (виготовлення) товарів/послуг та необоротних активів, які призначаються для їх використання за операціями, що не є об'єктом оподаткування або звільняються від оподаткування.

Ще одним методом безпосереднього впливу на розвиток будівельної галузі є спеціальний порядок оподаткування довгострокових договорів у будівництві податком на додану вартість, що полягає у наступному:

- датою виникнення податкових зобов'язань з податку на додану вартість виконавця довгострокових договорів (контрактів) є дата фактичної передачі ним результатів робіт за такими договорами (контрактами), що підтверджується документально актами виконаних робіт;

- база оподаткування за довгостроковими договорами (контрактами) дорівнює договірній ціні довгострокового договору (контракту), але не нижче звичайних цін;

- податковий кредит у виконавця будівельних робіт виникає за загальними правилами. Слід зауважити, що податковий кредит звітного періоду визначається виходячи із договірної (контрактної) вартості товарів/послуг, але не вище рівня звичайних цін.

Такі податкові спрощення позитивно впливають на розвиток будівельників, які працюють за довгостроковими договорами.

Наступним методом безпосереднього впливу на розвиток будівельної галузі є податкове стимулювання замовників будівництва, що здійснюють інвестиційні проекти у сфері тепlopостачання, централізованого водopостачання та водовідведення, у сфері транспортної інфраструктури та будівництві курортно-рекреаційних об'єктів й об'єктів туристичної інфраструктури з метою залучення інвестицій (в тому числі іноземних).

Інвестиційні проекти у сфері будівництва, на які розповсюджується спеціальний порядок оподаткування повинні відповідати встановленим законодавством критеріям (табл. 2). Крім того, вони підлягають державній реєстрації спеціальним спеціально уповноваженим органом при КМУ [2].

Таблиця 2

Критерії інвестиційного проекту у сфері будівництва [складено автором за даними 11]

Показники	Критерії для суб'єктів підприємництва		
	великого	середнього	малого
1) загальна кошторисна вартість інвестиційного проекту перевищує суму, еквівалентну (млн. євро)	3,0	1,0	0,5
2) кількість створених нових робочих місць для працівників, які безпосередньо задіяні у виробничих процесах (одиниць) збудованих, реконструйованих об'єктів	150	50	25
3) середня заробітна плата працівників	не менш як у 2,5 рази перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року (у 2015 році розмір мінімальної заробітної плати становив 1218 грн.)		

Слід зауважити, що на платників податків, що здійснюють інвестиційні проекти з будівництва у сфері тепlopостачання, централізованого водopостачання та водовідведення, у сфері транспортної інфраструктури та будівництві курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної

інфраструктури та включені до Державного реєстру інвестиційних проектів, розповсюджується право застосування таких податкових пільг:

- з 1 січня 2013 року до 31 грудня 2022 року включно звільняються від оподаткування ввізним митом при ввезенні у митному режимі імпорту на митну територію України устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, за умови, що зазначені товари ввозяться суб'єктами господарювання виключно для реалізації інвестиційних проектів та не є підакцизними; виготовлені не більше трьох років до моменту державної реєстрації інвестиційного проекту та не були у використанні; не виробляються в Україні та не мають аналогів в Україні;

- погашення податкових зобов'язань з імпортного податку на додану вартість може здійснюватись шляхом надання платником податкового векселя зі строком погашення на 60-й календарний день з дня видачі його митному органу;

- до 1 січня 2015 р. суб'єкти господарювання мають право застосовувати прискорений метод амортизації основних засобів, що використовуються в період реалізації інвестиційного проекту та входять до групи 2 (капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом) і групи 3 (будівлі) [15].

Крім того, до 1 квітня 2014 року [16] прибуток суб'єктів господарювання, які здійснювали інвестиційні проекти, оподатковувався за ставкою 0% (сьогодні діє базова ставка податку на прибуток у розмірі 18%).

Таким чином, в рамках проведеного дослідження методів адміністративного та податкового стимулювання підприємств будівельної галузі економіки України було встановлено низку проблем, а саме:

- відсутність стратегічного системного підходу до надання державної підтримки будівельній галузі як пріоритетній, що обумовлено непослідовністю регуляторної політики держави спрямованої на стимулювання її розвитку;
- нормативна невизначеність процедури надання державної підтримки (обсягів, категорій отримувачів, системи звітування надавачів та

отримувачів), що негативно впливає на ефективність використання наявних бюджетних ресурсів;

– низький рівень прозорості інформації про заходи державної підтримки, в результаті чого не всі зацікавлені особи можуть скористатися нормативно передбаченими пільгами.

Вирішення зазначених проблем позитивно відобразиться не лише на розвитку будівельної галузі, а й усієї економіки України.

Література:

1. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» № 5205-VI від 06.09.2012 р. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» № 843-р від 14.08.2013 р. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80>

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Річні звіти Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

5. Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 3038-VI від 17.02.2011 р. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>

6. Державна архітектурно-будівельна інспекція України [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://dabi.gov.ua/index.php/component/content/article/23-ukrainskij/pres-sluzhba/novini/>

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» № 191-VIII від 12.02.2015 р. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/191-19>

8. Конфедерація будівельників України [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://kbu.org.ua/news/401/>
9. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» № 1555-VII від 1.07.2014 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>
10. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ru/>
11. Оподаткування суб'єктів господарювання: навч. посібник / [В. П. Хомутенко, І. С. Луценко, О. Г. Волкова, А. В. Хомутенко]. – Одеса: ВМВ, 2014 – 418 с.
12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
13. Конституція України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/chapter02.html>.
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціально-економічної програми будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки» № 1249 від 11.11.2009 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1249-2009-%EF>.
15. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» № 71-VIII від 28.12.2014 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>
16. Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» № 1166-VII від 27.03.2014 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>